

12 00 14 АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ПРОЦЕСС
12 00 14 ADMINISTRATIVE LAW; ADMINISTRATIVE PROCESS

УДК 34С6
ББК 67.99(2Т)90

МАСОИЛИ ТАҶКИМИ АДОЛАТИ
СУДИИ МАЪМУРӢДАР ҶУМӢУРИИ
ТОҶИКИСТОН

Раҳматова Заррина Мирзобековна,
сармуаллимаи кафедраи ҳуқуқи
конституционии ДДҶБСТ
(Тоҷикистон, Хуҷанд)

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ
АДМИНИСТРАТИВНОГО
СУДОПРОИЗВОДСТВА В РТ

Рахматова Заррина Мирзобековна,
ст.преподаватель кафедры
конституционного права Таджикского
государственного университета права,
бизнеса и политики (Таджикистан, Хуҷанд)

PROBLEMS OF FORMATION OF
ADMINISTRATIVE JUSTICE
PROCEEDINGS IN TAJIKISTAN
REPUBLIC

Rahmatova Zarrina Mirobekovna, *senior*
teacher of the constitutional law department
under the Tajik State University of Law,
Business and Politics (Tajikistan, Khujand)
E-mail: *Rakhmatova.78@mail.ru*

Ключевые слова: административная юстиция, административное судопроизводство, административный процесс, гражданское и экономическое судопроизводство, иск, обращение, заявление, публично-правовой спор

Статья посвящена исследованию проблем формирования административного судопроизводства как одной из форм осуществления судебной власти в Таджикистане. Для реализации целей и задач административной юстиции как института правового государства автор считает необходимым развивать административно-процессуальную форму судебной защиты публичных прав и свобод граждан. Анализируется гражданская и экономическая процессуальная форма рассмотрения публично-правовых споров. Делается акцент на выявление особенностей административно-процессуальной формы осуществления правосудия по публичным делам. Неоднократно обращается внимание на противоречия административно-процессуальных норм в трех кодексах – АПК РТ, ГПК РТ, КоЭС РТ и АПК АПРТ и на трудности, возникающие из-за этого в судебной практике.

Key words: *administrative justice, administrative justice proceedings, administrative process, civil and economy justice proceedings, lawsuit, appeal, application*

The article dwells on the exploration of the problems concerned with a formation of administrative justice proceedings as one of the forms of implementation in reference to forensic power in Tajikistan. As the author deems, in order to realize aims and goals of administrative justice as the institute of a law-abiding state one ought to develop an administrative-procedural form of forensic defence in regard to public rights and freedoms of citizens. She analyzes civil and economic procedural forms of canvassing public-legal controversies. An emphasis is laid

upon elicitation of peculiarities referring to administrative-procedural form of implementation of justice procedures associated with public affairs.

Multiple times the author draws attention to the contradictions of administrative-procedural norms between three codes – APC of TR, CPC of TR (civil-procedural code), TR ESC, (Code of Economic Justice Procedures), because difficulties rise in forensic practice due to it.

Адлияи маъмурӣ ё адолати судии маъмурӣ падидаи давлати ҳуқуқбунёди демократӣ буда, баҳри пайдо намудани тарзу усулҳои самараноки ҳифзи ҳуқуқ, озодиҳо ва манфиатҳои субъективии хусусияти оммавӣ доштаи инсон ва шаҳрванд, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ пайдо шудааст. Муносибат ва анъанаҳои аврупоии инкишофи соҳаи ҳуқуқи маъмурӣ нисбати адлияи маъмурӣ мӯътадил, мақсаднок ва доимоамалкунанда мебошанд, аз ин лиҳоз тадқиқоти илмӣ соҳа низ мукамал ва боэ்தимоданд, аммо чунин ҳолат дар муносибат ва анъанаҳои замонавии давлатҳои аврупоӣ ва осиею собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ, аз ҷумла дар Тоҷикистон дида намешавад. Аз ин лиҳоз зарурати тадқиқоти илмӣ падидаи конститусионии адлияи маъмурӣ ҳамчун ниҳоди воқеии давлати ҳуқуқбунёди замони муосир мубрами хоса дорад.

Таърих гувоҳи медиҳад, ки таъсис ва инкишофи падидаи адлияи маъмурӣ ҳамчун қонуният баъд аз заволи ёфтани низоми тоталитарии давлатдорӣ сурат мегирад. Масалан, адлияи маъмурии Фаронса (трибуналҳои маъмурӣ) баъди инкилоби соли 1848 ташкил гаштаанд, судҳои маъмурии Олмон, Белгия ва Итолиё баъди ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ аз нав барқарор шудаанд (4, с. 97). Пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ яке аз сабабҳои асосии таъсиси судҳои маъмурӣ дар давлатҳои назди Балтика, Украина ва Гурҷистон маҳсуб меёбад. Дар Русия ва давлатҳои Осиею Марказӣ адлияи маъмурӣ дар шакли нав, яъне бо роҳи ба салоҳияти судҳои умумӣ ва иқтисодӣ воғузур намудани баррасии парвандаҳои, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, таъсис дода шудааст.

Бояд тазаққур дод, ки дар қадом шакле набошад, ҳасти адлияи маъмурӣ, на танҳо аҳамияти умумичамбиятии иҷтимоӣ, балки аҳамияти ғоявӣ (идеологӣ) низ дорад. Вай ҳамчун падидаи демократӣ, кафили ҳифзи ҳуқуқи инсон аз давлат буда, бо воситаи дастгоҳи расмиетиву мурофиавӣ ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро аз эҳтимоли вайронкунӣ аз тарафи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ муҳофизат мекунад (6, с. 97). Яъне ба сифати ҳимоятгари ғояи эҳтироми қонун, эҳтироми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд баромад менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри пойдор намудани давлати воқеан ҳуқуқбунёди демократӣ, мувофиқ намудани низоми ва падидаҳои ҳуқуқӣ ба стандартҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, шомил шудан ба ҷараёни ҷаҳонишавӣ ва ҳамгирии манотикӣ кӯшиш намуда истодааст. Ин имконият медиҳад, ки дар ҷомеаи тоҷикистонӣ волеияти қонун дар асоси стандартҳои муосири таъмини ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои инсон ва шаҳрванд, аз ҷумла аз вайронкунонии онҳо аз тарафи давлат ва мақомоти маъмурӣ пойдор бошад. Чунин ҳолат, бешак зарурат ба адлияи маъмуриро рӯи қор меоварад, ки вай дар асоси илм ва инкишофи қонунгузорӣ бояд мавқеъ ва нуфузи худро ҳамчун падидаи демократитарини адолати судӣ пайдо намояд.

Бояд тазаққур дод, ки адлияи маъмурии Тоҷикистон ҳоло дар зинаи ташаққул қарор дошта, ҳиссаи он дар танзими муноқишаҳои шаҳрвандон ва мақомоти маъмурӣ, ки хусусияти ҳуқуқи оммаро доранд, начандон зиёд аст. Сабаб дар он аст, ки дар Тоҷикистон қаблан ва имрӯз адлияи маъмурии қомилҳуқуқ ё судҳои маъмурӣ вучуд

надоранд. Дар иртибот ба ин нукта, пешбурди муурофиавии баррасии бахсҳои маъмури-ҳуқуқӣ мавқеи ягонаи худро ишғол накардааст. Меъёрҳои муурофиавии адлияи маъмури танзим ва кодификатсия карда нашудаанд, онҳо дар қонунгузориҳои мухталифи моддиву муурофиавии соҳаҳои гуногуни ҳуқуқ пароканда мебошанд. Зиёда аз он, баъзе санадҳои зерқонун низ меъёрҳои ба адлияи маъмури хос бударо дар бар гирифтаанд (масалан, Низомномаи комиссияи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳуқуқи кӯдак» (с. 2008). Низомномаи хизмати зиддинҳисории назди Ҳукумати ҶТ (с.2010) ва ғ.

Айни замон қайд кардан лозим аст, ки Тоҷикистон пеш аз Русия ва давлатҳои ҳамсоияи Осиеи Марказӣ кӯшиши танзими пешбурди расмиётиву муурофиавии адлияи маъмуриро пеш гирифта, соли 2007 Кодекси расмиёти маъмуриро (дар оянда КРМ ҶТ) қабул намуд, ки боби алоҳидаи он ба танзими пешбурди муурофиавӣ-судии баррасии бахсҳои хусусияти омма дошта бахшида шудааст (1). Кодекси муурофиаи граждани ва Кодекси муурофиаи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки соли 2008 қабул шудааст, дар бобҳои махсус (мувофиқан, 23, 24 ва 22) падидаҳои муурофиавии адлияи маъмуриро мустақкам намудааст. Ҳамин тариқ дар КРМ ҶТ, КМГ ва КМИ ҶТ миқдори зиёди ҳолатҳои нави концептуали мустақкам карда шудааст, ки ба шарҳу тавзеҳ, таъини моҳият ва хусусиятҳои падидавӣ, муурофиавию ҳуқуқии адлияи маъмури ниёз доранд. Масалан, баррасии парвандаҳо марбут ба адлияи маъмури аз тарафи судҳои умумӣ ва иқтисодӣ проблемаи ҷудо намудани тобеияти идории бахсҳои ҳуқуқи оммаро ба миён овард.

Бояд тазаққур дод, ки ҳар яке аз қонунгузориҳои номбурда дар танзими пешбурди муурофиавии парвандаҳо, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, мавқеи муҳимро доранд. Ҳамзамон меъёроҳое низ мавҷуданд, ки дар танзими хусусиятҳои муурофиавии адлияи маъмури рақобати ҳуқуқиро эҷод менамоянд. Масалан, дар қ.2 мод. 116 КРМ ҶТ, қайд карда шудааст, ки мақомоти маъмури дар муурофиаи маъмури дар суд иштироккунанда метавонад парвандаро бо созиши оштии тарафҳо ба анҷом расонад, аз даъво даст кашад ё даъворо танҳо дар сурате эътироф намояд, ки ин ҳилофи қонун набошад. Аммо қ.3 мод.250 КМГ ҶТ, муқаррар намудааст, ки хангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳо, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, меъёрҳои муурофиаи даъвой оид ба эътирофи даъво, даъвой муқобили даъво, тадбирҳои таъмини даъво, созиши оштии тарафҳо татбиқ намегарданд.

Чунин ихтилофҳои меъерӣ муносибати гуногун ва нодурусти ҳуқуқи истифодабарандагон ва проблемаи амалияи судиро ба миён меоранд, ки онҳоро бо роҳи ҷорӣ намудани таҷрибаи яхелаи баррасии парвандаҳо ё тавассути тавзеҳоти суди болоӣ ҳал кардан ғайриимкон буда, қабули меъёрҳои қонунии ислоқкунандаи ягонамазмунро талаб менамояд. Дар ягон қонунгузориҳои амалкунандаи Тоҷикистон мафҳуми падидавии «муурофиаи маъмури» оварда нашудааст. Моддаи 1, КРМ ҶТ, қайд намудааст, ки Кодекси мазкур, аз ҷумла, тартиби муурофиаи маъмуриро дар суд муайян менамояд. Аммо дар моддаи 2, ки мазмуни мафҳумҳои асосии дар Кодекс истифодашударо шарҳ медиҳад, истилоҳи «муурофиаи маъмури» умуман вучуд надорад. Ноғуфта намонад, ки дар қ.1 мод. 114 ба доираи танзими КРМ тартиби муурофиавии аз ҷониби судҳои салоҳияти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва ҳал намудани бахсҳо вобаста ба муносибатҳои ҳуқуқие, ки Кодекси мазкур пешбини мекунад, дохил карда шудааст. Аммо ин меъер мафҳуми «муурофиаи маъмури»-ро ошкор накардааст (2).

Чунин ҳолат иштибоҳ ва норасоии хеле қиддии қонунгузорӣ мебошад, зеро Қонуни конституционӣ мавҷудияти мурофияи маъмуриро яке аз шакли амалигардонии адолати судӣ тасдиқ намояд ҳам, бинобар бо таври қонунӣ муайян набудани мазмун ва моҳияти ин падида қонунгузориҳои дигар, аз ҷумла КРМ, КМГ ва КМИ Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби мурофияи маъмури ба амал баровардани адолати судиро эътироф накардаанд. Масалан, тибқи б.1, мод. 250 КМГ ҚТ, парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, мутобиқи қоидаҳои умумии мурофияи судии **граждани**, бо хусусиятҳои муқаррарнамудаи ҳамин боб, бобҳои 24, 25, 26 ҳамин Кодекс, дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва ҳал карда мешаванд. Тибқи б.1 мод.187 КМИ ҚТ, парвандаҳо оид ба мавриди баҳс қарор додани санадҳои ғайримеъёрии ҳуқуқӣ, қарорҳо ва амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, дигар мақомот ва шахсони мансабдор, ки ба ҳуқуқи манфиатҳои қонунии шахсони дар соҳаи соҳибқорӣ ва фаъолияти дигари иқтисодӣ дахл мекунад, аз тарафи суди иқтисодӣ аз **рӯи тартиби умумӣ бо истехсолоти даъвоӣ**, ки Кодекси мазкур пешбинӣ кардааст, бо хусусиятҳои муқарраркардаи боби мазкур баррасӣ карда мешаванд (3).

Аз қисми хотимавии диспозитсияи ҳар ду меъёри овардашудаи кодексҳо маълум мегардад, ки хусусияти муҳими мурофиявӣ доштани баррасии парвандаҳои баҳсҳои маъмури-ҳуқуқӣ, ҳамчун аломати асосӣ ва фарқкунандаи мурофияҳои судии граждани, иқтисодӣ ва маъмури эътироф гаштааст, аммо қонунгузориҳои номбурда бо таври мушаххас муайян накардаанд, ки ин хусусиятҳои мурофиявӣ дар ҷи зоҳир мегардад ва барои ҷи онҳоро ба инобат гирифтани зарур аст. Ба андешаи мо ҷавоби саволҳои мазкурро аз мазмун ва мӯҳтавои меъёрҳои боби 23 ва 24 ва КМГ ҚТ ва боби 22 КМИ ҚТ дарёфт ва онҳоро бо таври зайл гуруҳбандӣ кардан мумкин аст:

1. Вобаста аз моҳияти баҳс: а) аризаҳо дар бораи мавриди баҳс қарор додани қарор ва амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ; б) аризаҳо дар бораи ҳифзи ҳуқуқи интиҳоботии шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳуқуқи иштирок дар раёӣпурсӣ; в) аризаҳо дар хусуси мавриди баҳс қарор додани қарори мақомот ва шахсони мансабдоре, ки барои баррасии мавод оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури ваколатдор мебошанд; г) дигар парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд ва тибқи қонун ба салоҳияти судҳои юрисдиксияи умумӣ мансуб мебошанд.

2. Вобаста аз хусусиятҳои мурофиявии судӣ: а) ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, қоидаҳо оид ба мурофияи ғойбонаи (боби 22 КМГ) татбиқ карда намешавад; б) ҳангоми баррасӣ ва ҳалли ин парвандаҳо меъёрҳои мурофияи даъвоӣ оид ба эътирофи даъво, даъвои муқобили даъво, тадбирҳои таъмини даъво, созиши оштии тарафҳо татбиқ намегарданд; в) ҳангоми баррасӣ ва ҳалли чунин парвандаҳо суд метавонад ба маҷлиси судӣ ҳозир шудани намояндаи мақоми ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахси мансабдор ё хизматчиӣ давлатиро ҳатмӣ эътироф кунад ва ҳангоми ҳозир нашудани шахсони зикргардида онҳоро ба андозаи то бист нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷаримабандӣ кунад.

3. Вобаста аз меҳвари ариза: а) қадом қарор, амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти оммавӣ ва б) қадом ҳуқуқи озодиҳои мушаххаси шахс тавассути онҳо вайрон карда шудааст. Дар ин ҷо бояд дар назар дошта шавад, ки тибқи мод. 255

КМГ ҚТ танҳо он қарор, амали (беамалии) дастҷамъӣ ё инфиродии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахсони мансабдор ва хизматчиёни давлатӣ, мавриди баҳс қарор дода мешаванд, ки дар натиҷаи он: а) ҳуқуқ ва озодиҳои шахрванд вайрон шудааст; б) барои аз ҷониби шахрванд татбиқ намудани ҳуқуқ ва озодиҳои монеа вучуд дорад; в) ба зиммаи шахрванд ғайриқонунӣ ин ё он ӯҳдадорӣ гузошта шудааст ё ӯ ғайриқонунӣ ба ҷавобгарӣ кашида шудааст.

4. Вобаста аз мӯҳлати муурофиавӣ ба мууроҷиат ва мӯҳлати баррасӣ: а) шахрванд ҳуқуқ дорад бо ариза дар бораи мавриди баҳс қарор додани қарор, амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахси мансабдор ва хизматчиӣ давлатӣ дар мӯҳлати се моҳ, ки ӯ аз вайрон гардидани ҳуқуқ ва озодиҳои оғош шудааст, мууроҷиат кунад. Гузаронидани мӯҳлати семоҳаи мууроҷиат ба суд барои рад намудани қабули ариза асос шуда наметавонад; б) Аризаро суд дар мӯҳлати як моҳ бо иштироки шахрванд, роҳбар ё намоёндаи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахси мансабдор ва хизматчиӣ давлатӣ, ки қарор, амали (беамалии) он мавриди баҳс қарор гирифтааст, баррасӣ менамояд.

5. Вобаста аз ӯҳдадорӣ муурофиавӣ суд ва иштирокчиён: а) ҳангоми баррасӣ ва ҳалли парвандаҳое, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма бармеоянд, суд бо ташаббуси худ ва бо мақсади ҳалли дурусти парванда метавонад далелҳои талаб намояд. Шахсони мансабдоре, ки талаботи судро оид ба пешниҳоди далелҳои иҷро намекунад, ба андозаи то бист нишондиханда барои ҳисобҳои ҷаримабандӣ қарда мешаванд; б) ӯҳдадорӣ исбот қардани ҳолатҳои қонунӣ будани қарор, амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахсони мансабдор, хизматчиёни давлатӣ, ки мавриди баҳс қарор гирифтаанд, ба зиммаи мақомоти ҷунин санади меъёри ҳуқуқи қабулқарда, инчунин мақомот ва шахсоне гузошта мешавад, ки қарори мавриди баҳсро қабул қардаанд ё амали (беамалии) мавриди баҳсро анҷом додаанд;

6. Вобаста аз хусусияти ҳалли баҳс дар қарори суд: а) аризаро асоснок эътироф менамояд ва барои пурра аз байн бурдани вайронкунии ҳуқуқ ва озодиҳои шахрвандон ё монеаҳои ҳалнома қабул мекунад; б) суд, агар муайян кунад, ки қарор ё амали мавриди баҳс қароргирифта мутобиқи қонун, дар доираи ваколати мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахси мансабдор ва хизматчиӣ давлатӣ бароварда ё иҷро шудааст ва ҳуқуқи озодиҳои шахрвандонро вайрон намекунад, қонунгардонӣ аризаро рад менамояд.

7. Вобаста аз мӯҳлатҳои иҷроиши ҳалнома: а) нусхаи ҳалномаи суд барои иҷроиш ва аз байн бурдани вайронкунии қонун ба роҳбари мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шахси мансабдор ва хизматчиӣ давлатӣ дар мӯҳлати се рӯз аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо қардани ҳалнома ирсол мегардад; б) мӯҳлати иҷроиши ҳалнома то як моҳ дар назар дошта шудааст, тибқи б.3 мод. 258 КМГ ҚТ, мақомот ё шахси мансабдор доир ба иҷрои ҳалнома ба суд ва аризадиханда бояд дар мӯҳлати на дертар аз як моҳ аз рӯзи гирифтани ҳалнома иттилоъ диҳанд.

Бояд таъкид дод, ки КМИ ҚТ умуман бо тартиби истехсолоти даъвоӣ ҳал намудани баҳсҳои хусусияти муносибатҳои ҳуқуқи маъмури доштаро эътироф намуда, феълан баъзе хусусиятҳои хоси ин парвандаҳоро бо тарқи дигар муайян намудааст. Масалан, доир ба истифодаи падидаҳои истехсолоти даъвоӣ дар бораи эътирофи даъво, даъвои муқобили даъво, тадбирҳои таъмини даъво, созиши оштии

тарафҳо, кодекси мазкур меъёри манъкунанда надорад, яъне ин падидаҳои муурофияи граждани дар муурофияи судии иқтисодӣ қобили истифода шуда метавонанд. Ё ин, ки тибқи б.5 –и мод.191 КМИ ҚТ ҳалномаи судии иқтисодӣ оид ба парвандаҳои мавриди баҳс қароргирифтаи санадҳои ғайримеъёрии ҳуқуқӣ, қарорҳо ва амали (беамалии) мақомоти ҳокимияти давлатӣ, дигар мақомот ва шахсони мансабдор фавран бояд иҷро карда шаванд, агар дар ҳалномаи судӣ мӯҳлати дигар муқаррар карда нашуда бошад.

Ҳамин тариқ, судҳои умумӣ ва иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи салоҳиятҳои адолати судиро пайваста ба муноқишаҳои, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи омма ва дигар муносибатҳои маъмурию ҳуқуқӣ бармеоянд, амалӣ намуда, мақсад ва вазифаҳои падидаи адлияи маъмурии Тоҷикистонро иҷро менамоянд, ки онҳо дар маҷмӯъ низом ва сохтори адлияи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил медиҳанд. Бо баробари ҳамин падидаи адлияи маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ниёз ба тадқиқоти илмӣ комплексӣ дошта, ҳамзамон тақмили қонунгузориҳо, қабул намудани қонунҳои нави падидавиро тақозо менамояд. Дар ин қор омӯзиши таҷрибаи адлияи маъмурии давлатҳои Англия, Фаронса, Олмон, Ҷумҳурии исломии Эрон, инчунин таҷрибаи таҳия ва қабули қонунгузориҳо марбут ба адлияи маъмурӣ, баҳусус, дар давлатҳои назди Балтика, Украина, Гурҷистон, Арманистон ва Озарбойҷон аз манфиат холӣ нест (5, с.137.).

Дар радифи тақмили минбаъдаи ҳокимияти судии кишвар, аз ҷумла нақши адлияи маъмуриро ба назар гирифта Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар суханронии хеш бахшида ба ҷашни 20-солагии қабули Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон 5- ноябри соли 2014 қайд намуд, ки таҳкими минбаъдаи ҳокимияти судӣ ҳамзамон барои пешрафти соҳаҳои мухталифи ҳаёти кишвар, таҳкими ризоияти ҷомеа, баланд гардидани обрӯву эътибори мардуми тоҷик дар сатҳи байналмилалӣ, пойдории кишвар, таъмини қонуниятро адолати иҷтимоӣ ва эъмори ҷомеаи демокративу ҳуқуқбунёд нақши муҳиму арзанда мегузорад. Бинобар он сарвари давлат таъкид дошт, ки судяҳо бояд барои мунтазам беҳтар кардани фаъолияти касбӣ, баланд бардоштани донишҳои назариявӣ амалии худ кӯшиш карда, барои баррасии одилона ва саривактии муқарриатҳои шахрвандон ҷораҳои зарурӣ андешанд ва ҳамеша дар хотир дошта бошанд, ки рисолати аслии хизмати онҳо пойдории адолати судӣ мебошад (7).

Вожаҳои калидӣ: ҳуқуқи маъмурӣ, адолати судии маъмурӣ, муурофияи судии маъмурӣ, истеҳсолоти гражданию иқтисодӣ, даъво, ариза

Пайнавишт:

1. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2007. - № 2, мод. 101.
2. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2007. - № 3, мод. 164,165.
3. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2008. - № 1, қ. 1, мод.4, мод.6-7.
4. Зеленцов А.Б. Административная юстиция как форма административной юрисдикции // Материалы семинара “Проблемы административной юстиции”. -М.: Статут, 2002. – С.34-40.
5. Панова И.В. Понятия административной юстиции, административного судопроизводства, административного процесса // Материалы семинара. - М.: Статут, 2002.- С. 114-126.

6. *Старилов Ю.Н. Административная юстиция. Проблема теории. – Воронеж, 1998. - 392 с.*
7. *Суханрониш Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Раҳмон дар маҷлиси тантанавӣ бахшида ба таҷлили 20-умин солгарди Конститутсия (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон 5 ноябри соли 2014// Садои мардум. № 130 (3276) аз 6 ноябри соли 2014.*

Reference Literature:

1. *Tidings of Majlisi Oli (parliament) of Tajikistan Republic. 2007, #2, article 101.*
2. *Tidings of Majlisi Oli (parliament) of Tajikistan Republic. 2007, #3, articles 164, 165.*
3. *Tidings of Majlisi Oli (parliament) of Tajikistan Republic. 2008, #1, p.1.; articles 4, 6, 7.*
4. *Zelentsov A.B. Administrative Justice as a Form of Administrative Jurisdiction. // Materials of the seminar «Problems of Administrative Justice. – M.: Statute, 2002. – pp. 34 – 40.*
5. *Panova I.V. Nations of Administrative Justice, Administrative Justice Procedures, Administrative Process // Materials of the seminar « Problems of Administrative Justice». M.: Statute, 2002. – pp. 114 – 126.*
6. *Starilov Yu. N. Administrative Justice. Problem of Theory. Voronezh, 1998. – 392 pp.*
7. *The Speech of TR President Emomali Rakhmon at the Solemn Meeting Devoted to the 20-th Anniversary of Tajikistan Republic Constitution (Principle Law) on November 5, 2014// Sadoi Mardum (The People`s Voce), # 130 (3276), November 6, 2014.*